

ODJAĆ (637) *vb pf*

o jasne; odéjm- (6) *GrzepGeom* (2), *Oczko*, *KochPs*, *KochPieś*, *PudłFr*, odejm- (6) *Mącz* (5), *OrzQuin*.

W temacie fut: odéjm- (137), odyjm- (6), odym- (2), odém- (1); odym- *JanNKarGórn*; odéjm- : odyjm- : odym- : odém- *LibMal* (1:-:1), *Leop* (12:-:-:1), *BudBib* (4:5), *WujNT* (6:1).

inf odjąć (170). ◇ fut 1 sg odéjmę (18). ◇ 2 sg odéjmiesz (21). ◇ 3 sg odéjmie (50). ◇ 2 pl odéjmiecie (3). ◇ 3 pl odéjmą (10). ◇ *praet* 1 sg m odjąłem, -em, -m odjął (10). ◇ 2 sg m odjąłeś, -eś, -ś odjął (12). ◇ 3 sg m odjął (104). *f* odjęła (13). *n* odjęło (2). ◇ 1 pl m pers -smy odjęli (4). ◇ 2 pl m pers -ście odjęli (1). ◇ 3 pl m pers odjęli (31). *subst* odjęty (3). ◇ *plusq* 3 sg m był odjął (4) *BielKron* (3), *VotSzl* odjął był, b(e)ł (4) *BibRadz*, *SkarŻyw*, *StryjKron*, *PaprUp*; ~ był (7), b(e)ł (1) *PaprUp*. ◇ 3 pl m pers byli odjęli (3) *LibLeg*, *KrowObr*, *SkarŻyw*, odjęli byli (1) *CzechRozm*. ◇ *imp* 2 sg odéjmi (27), odéjm (5) *BielŻyw*, *Leop* (2), *BibRadz*, *JanNKarGórn*; -m (4), -(m) (1). ◇ 3 sg niechaj odéjmie (2). ◇ 2 pl odéjmiecie (5) *BudBib* (2), *CzechEp*, *WujNT*, *PowodPr*, odéj(m)cie *Leop* (4). ◇ 3 pl niech odéjmą (1). ◇ *con* 1 sg m bych odjął (2) *BibRadz*, *CzechEp*, bym odjął (1) *CzechRozm*. ◇ 2 sg m byś odjął (3). ◇ 3 sg m odjąłby, by odjął (27). *f* by odjęła (1). *n* by odjęło (1). ◇ 1 pl m pers bychmy odjęli (1). ◇ 3 pl m pers by odjęli (5). *subst* by odjęty (1). ◇ *con praet* 3 sg m by był odjął (2). ◇ 1 pl m pers odjęlibysmy byli (1). ◇ *impers* [fut odéjmie się cf ODJAĆ SIĘ fut 3 sg]. *praet* odjęto (17), odjęto było (2) *LeovPrzep*, *ZawJeft*. ◇ *con* by odjęto (5). ◇ *part praet act* odjąwszy (60).

Sł stp notuje, Cn s.v. obmyśl cię Bog; prospekt komu odjąć, Linde XVI – XVIII w.

1. *Ując część, uszczuplić; skrócić; auferre PolAnt, Vulg; detrahere, resecaire Mącz* [w tym: kogo, co (25)] (30) : *SeklWyzn* c2; Bo od dżiadá ten idżie rząd Perfon. Dżiad/ Oyciec/ Syn/ Wnęk/ Prawnęk. Abowiem w Liniey proftey ile ieft Perfon [...] áż do oštátniey/ tyle ieft ftopniow/ odiańwzy iednę Perfonę. *GroicPorz* ffv; *BielKron* 37v; ia profżę áby to [siedzenie w wodzie] było nie znagłá/ ále od máłá pocżawży/ zówżdy co przydáiać/ tedy łatwie vhamowác á odiać/ ielliby co z tego niefpodżianého przyżżło/ możem. *Oczko* 27v; *ActReg* 95; Ruś [...] nas tákże Wláchami [...] odiańwzy piérwżą literę/ Láchami przeżywáią. *KochCz* B2; *WujNT* 870.

odjąć od czego (8): *LibMal* 1552/167v; *KrowObr* 198; *BibRadz* *Lev* 7/32; *Mącz* 500c; *CzechEp* 114; *SarnStat* 972; *PowodPr* 84; Pytam, kiedy od wielgich bogactw co odeymieź, Vbędzie ich, czyli nie? *CiekPotr* 24.

odjąć z czego (2): De summa detrahere, Nieco z summy odyać. *Mącz* 431d; To odiańwzy z pińania y z kazania wálżego/ máło co więcey zoštanie. *WujJud* 242.

odjąć komu (2): *JanNKarGórn* H2; famo Duchowieństwo bez wyćifku/ niezániechałoby fie do tego przyżżóć/ łobie od żywności odiańwzy. *PowodPr* 84.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): odiańwzy ná drugi raz to co zálzkadzáło/ odiać fye chorobá może. *Oczko* 25.

W połączeniu szeregowym (1): trzymam/ że żadne Concilium [...] ani żadna dawność/ albo też zwyczai/ może mieć takową mocz/ aby testament pana Chriřtvśow/ mógł przemienić/ przydać/ albo czo odiać/ y też kálłowác. *SeklWyzn* d4v.

W przeciwstawieniach: »przydać (3), przylać ... odjąć« (4): *SeklWyzn* d4v; *Wziawfzy* iáie kokofze/ odiać żółtek/ á tyle rożaney wódki w białek przylać *SienLek* 89; *RejPosWstaw* [143⁴]; Nie przydać nic do fłowa moiego [...]: áni też od niego co odeymieć *CzechEp* 114.

Szereg: »odjąć i odrzucić« (1): kiedyby kto ty wżyfłki íftutzki y káfki/ kthore Papieżowie według głow fwoich ípifáli y przydáli/ od they Mfzey wáfzey odiał/ y odrzucił/ y coby Mfza była infzego? iedno goła Máffkára *KrowObr* 198.

Przen [od czego; ze zdaniem dopełnieniowym] (1) : więc o rzeczy fłufzne/ y przyfłoyne/ prośić będzie/ odiafłzy od próby od fwey to/ coby páná obrázić mogło *Górndworz* K7.

a. *Wydzielić, przeznaczyć na coś [dla czego]* (1) : Odiąć każe miałtá dla wćieczki thym kthorzy by co niechcąc zbroili *Leop Deut* 19 arg.

b. *Wykreślić z tekstu* (5) :

odjąć po czym (2): Zołtała frakta 10/30 odeymi po cifrze [= zerze]: zołtanie 1/3. *KłosAlg* F2v, F2v.

odjąć skąd (3): A iefliby ktho wiał co z fłow kfiąg prorocwá tego/ odeymie Bog część iego z kfiąg żywotá y z miałtá świętego *BibRadz Apoc* 22/19; *RejAp* 197v; *WujNT Apoc* 22/19.

c. *Wykluczyć, nie zaliczyć* (1) : Gdzie oto zgoła wżyfłki Anioły odiafłzy Iezufá Chriřtufá [...] wyłtáwia. *CzechRozm* 45.

2. mat. *Zmniejszyć jedną liczbę o drugą* (18) : Dał pan fłudze. 1305. złotych. Sługa wydał z tych piędzy. 689. złotych odiafłzy: zołtanie. 616. *KłosAlg* D3v, D3v, D4.

odjąć co [w tym: nm (6), sb + nm (4), sb wyrażający ilość (2)] (15): bo [człowiek] tylko żyw do fiedemdziefiát lath. Odiáfłzy napierwfe dwádzieściá w kthorych iefzczę dołkonáfego rozumu nie ma/ zołtháná pięddziefiát. *BielKron* 463, 463 [2 r.]. *Cf odjąć co od czego; co z czego.*

odjąć co od czego (11): Odeymi iedną liczbę od drugiey wiefłzá od mnieyfzey. *KłosAlg* D3, D3v [2 r.], F2 [2 r.]; Odéymifz tedy od Liniéy a.d. Liniá a.f. *GrzepGeom* G3, G3; *CzechRozm* 136 [2 r.], 137, 170.

odjąć co z czego (1): Ten tedy kát z tego Kliná w kthórym iefł odiafłzy/ zołtáná dwá *GrzepGeom* F.

3. *Spowodować ustanie kontaktu fizycznego: odsunąć od siebie rzeczy przylegające, zdjąć coś z czegoś; oddzielić rzeczy złęczone chwilowo lub na stałe, odłączyć, oderwać, wybrać; przestawić coś z jednego miejsca na drugie, wyrzucić skądś; remove PolAnt, Mącz; abscindere PolAnt; semovere Mącz; auferre, tollere Vulg [w tym: kogo, co (65)]* (66) : *OpecŻyw* 68 [2 r.]; day wrzec v ognia aż trzy częłci wywreia [...] / potym odeymi á przecedz przez czyłthá chułtę. *FalZioł* II 23v; Obrázy iáko odiać. *BielKron* 198 marg, 465v; *SienLek* 114, 129v, 178v; *RejAp* 51; *HistLan* Fv; *BudBib Ex* 33/23, *Ios* 24/23; *SkarŻyw* 527; Rzekł Iefus: Odeymić kámieñ. *WujNT Ioann* 11/39, *Ioann* 11/41.

odjąć od kogo, od czego (7): Ikri iego dobre fá barzo/ kthore tak íprowiac małz, odeymi od nich namnieyfzá żyłę *FalZioł* IV 35b; y odiafłzy panwie od ítyru/ á podniofłzy mnieyfzy zagiel/ puścili fię zá wiatrem ku brzegowi. *BibRadz Act* 27/40, 4.*Reg* 18/16; odeymie Pan Bog kákol od zboża á popali gi *BielKron* 80; Odięli tedy kámieñ od mieyfćá gdzye ten kthóry był vmárł/ był położon. *RejPos* Ooov; *Phil* C2. *Cf* »od piersi odjąć«.

odjąć z czego (3): Tego kamienia mała íftuczka włożona no [!] kámieñ Adamas: wiąże gi iż żelaza ciągnąć nie może/ á gdy on kamyk Adamas odeymie z niego/ wćzyni włołność fwoię przyrodzoá/

tho ieft pociągnie k łobie żelazo. *FalZioł* IV 55d; A Noe odiańwfy dách z Archy/ wyzrał *BibRadz Gen* 8/13; *BudBib Gen* 29/8; [Z Plańtrow ták miód odeymiełz *Cresc* 1571 607 (*Linde*)].

odjąc z pośrzodku kogo (1): Teraz tedy odeymcie Bogi cudze z pośrzodku was/ á zkłóńcie fercá wálfe Pánu Bogu Ifráelłkiemu. *Leop Ios* 24/23.

odjąc komu, czemu (9): *Mącz* 119b; odeymi koniowi podkowę *SienLek* 177v, 177v, 178; *GórnDworz* Tv; dobrze ieft y pożyteczno odiać tobie tę brodę złotą. *HistRzym* 3, 3, 11v; *WerGość* 253.

W przeciwstawieniach: »przyłożyć (3), położyć (2), obłożyć, przykładać, przysadzić, przywijając... odjąc« (9): Gdyby iuż tą tłuńtołć wyfzła á po niey by zońtało miełtce znakomite gdzie była tedy na tho przykładay chleba pńzenicznego ciepłego/ á zafie po chwili odiańwfy chleb: wypłocz czyńtą wodą *FalZioł* V 118, V 70v; *BielKron* 28v; *SienLek* 55, 121, 146, 151, 167v, 178.

W charakterystycznych połączeniach: *odjąc bogi* (2), *brodę* (2), *brzemień, chleb, czapkę, dach, drabinę, drewno, drzwi, dzwonek, kamień (kamyk)* (6), *ławkę, łupiny, młodzieńca, obrazy, ogon, panwie, pieczęci* (2), *plastr, podkowę* (4), *rękę* (2), *wietrznik, załawty* (2), *żółtek, żyłę*.

Zwroty: »od piersi odjąc« = *przestać karmić piersią* (1): prońfę niekárzy mię moy pánie iną kaznią iedno iako matká karze dziecień/ gdy ie od pierfi odeymie *RejPs* 198.

»odjąc precz« (1): Remove hoc scabellum, Odńtaw tę ławkę/ odeymi precz. *Mącz* 234d.

»odjąc na stronę« (1): Semove hoc lignum, Odeymi ná ftronę to drewno. *Mącz* 235a.

Szereg: »odjąc a wziąć« (1): Ták mówi Adonái Iehowá/ odyimę czapkę (*marg*) Albo/ wieniec/ rozumiey krolewłki/ á przez czapkę/ rozumiey czapkę naywyzńlzego offiárniká/ iákoby rzekl/ wniwecz obrocę y offiárnictwo/ y kroleństwo. (-)/ á wezmę koronę [*Remove cidarim, et tolle coronam*] *BudBib Ez* 21/31[26].

Żart. [*komu*] (1): (*nagł*) Ptańfek Wolłki. (-) SZkodá że tego Ptańfká nam ták bárzo zmięto/ Iuż fie nam nie rozmnoży ogon mu odiańto. *PaprPan* Bb4v.

Przen (17) : Ná gorze they odeymę zańlonę ktorą zakryte fá twarzy wńzech narodów *BibRadz Is* 25/7; káżdą rzecz z máteriey á ze słow wiąże fie: ták/ że ieflibyś máterią odiańł/ niebęda fie mieć słowá ná czym ładźić *ModrzBazBud* π6; Bo P. Bog fńawidlá [!] wod y rzek odiańł/ y puńcił y finęła wodá *SkarŻyw* 270; *PowodPr* 66.

odjąc od kogo, od czego (7): *BibRadz Iob* 13/21; *GórnDworz* Mm3v; Odyimi ode mnie zgiełk pieśni twoich *BudBib Am* 5/23; Leć niektorzy powiańdaia że od Mátki Krowey Bony/ był miłowan názyby/ y rołkońznie chowan. Day to że ták było. Czyś chńiał odiańć miłóść. Máćierzyńłkam od iedyne^{go} fyná iey? *BiałKaz* 13. Cf »odjąc od oblicza, od oczu«.

odjąc od czego [= *ustrzec przed czym*] (1): A ná coźby ocyec fyná ofwyęćić myałby fie fńarác/ [...] y owńfem áby go od grzechow odyął nyechay go nye dopuńci fwyęćić. *GliczKsiąż* 06v.

odjąc z czego (2): odńtępcie z fćiełłki/ odeymcie zawády z drogi ludu moiego. *Leop Is* 57/14; *RejZwierc* 211v.

W przeciwstawieniu: »odjąc ... przyłożyć« (1): tę chęć ktorą będzie miał ku vpodobánemu ciáłu/ niechay [...] odeimie od ciáła/ á przyłoży ia ku fámej fzczyrey pięknońci *GórnDworz* Mm3v.

Zwroty: »odjąć z oczu, od oblicza, od oczu« = *abferre a facie, auferre a. suscipere ab oculis Vulg; sepelire a facie PolAnt (3:2:1): Leop Is 1/16, Ier 4/1, ZZ; daycie mi dziedzictwo grobowi między wami/ abych pogrzbfiży vmárłego fwego odiał go od oblicza mego. BibRadz Gen 23/4; Zá tym isćie y to poydzie/ iż fię teź oni nie z chrześcijánfkich oycow y mátek/ ále z pogánfkich rodziców porodźili. Co iefli o nich rozumieią/ niech odeymą ich pámiątkę z oczu ludzkich ReszPrz 96; WujNT Act 1/9.*

»odjąć precz rękę« = *nie karać (1): Odeym precz odemnie rękę twoię [Manum tuam a me elonga] BibRadz Iob 13/21.*

a. Zdjąć z siebie; przen (1) :

Zwrot: »odjąć infułę« = *oddać władzę (1): Odeń Infułę/ zdeym Koronę Leop Ez 21/31[26].*

4. Spowodować, aby czegoś nie było, aby ktoś czegoś nie miał, nie korzystał z czegoś, nie doświadczał, nie był w jakiejś sytuacji, nie mógł czegoś, aby ktoś a. coś nie miał(o) jakiejś cechy: znosić, usuwać, pozbawiać; auferre Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; tollere Vulg, PolAnt, Mącz; expugnare Miech, Mącz; amovere Vulg, PolAnt; capere PolAnt, Mącz; adimere, privare Mącz, Modrz; praecidere Mącz, JanStat; arripere Miech; abstergere, ferre, sumere Vulg; accipere, amputare, conterere, declinare, emere, rapere, removere PolAnt; deicere, demere, eripere, excutere, exsecare, eximere, incidere, intercipere, intercludere, pracludere, praeripere, purgare, resecare, subducere, sustollere, temperare Mącz; depellere, reicere, repeterere Modrz; negare Calag [w tym: kogo, co (446)] (469) : Siność rány odeymie złe rzeczy Leop Prov 20/30; Mącz 236a, 346c; kufzą fię niektorzy zniewolić pocźciwe fercá/ á odiać onę fwobodę/ kthorą ma káždy człowiek od Bogá/ nie isć gdy niechce w ogień. GórnDworz Bb4v; iáko nie ieft w nálfzey mocy febry oddalić od człowieká gdy nim trzęsie/ [...] ták pogotowiu nie ieft w mocy nálfzey odiać heretyctwá CzechEp 45. [Cf teź **d. W przeciwstawieniach CzechEp 332.]**

odjąć od kogo, od czego (7): choć co ludzye okrutni chcą ftánowić nád wolą iego/ tedy to on od kościoła fwe^{go} możnołcyą fwą odeymie LubPs I marg; RejPos 287v, [290]v; WujNT przedm 32; PowodPr 27, 30; SkarKazSej 702b.

odjąć u czego (1): Y v infzych zwierząt odiać władzą iych/ lecz długość żywotá dano iym BudBib Dan 7/12.

odjąć z kogo, z czego (2): Pan Bog s potomftwá iego zwirzchność odiał BielKron 10; dano mu [jednemu z jeźdźców Apokalipsy] áby odiał pokoy z ziemie/ á iżby iedni drugie zábiiáli WujNT Apoc 6/4.

odjąć z pośrzodku kogo a. czyjego (4): gdy [Bóg] karząc lud fwoy [...]/ odiał był z pośrzodká ich zakon fwoy BibRadz *2v, Deut 13/5; RejPosWstaw [41³]v; odyimie fz złe [= zło] z pośrzodku twego BudBib Deut 21/21.

odjąć komu, czemu (29): FalZioł I 34d; BielŻyw 146; LibMal 1544/86; RejWiz 44v, 78v, 93; BielKron 130v; GrzegRóżn L2; Mącz 289d, 377c [2 r.]; Prot B; RejAp 165; wnet zápomniáły y wftydu y ftanu fwego/ [...] abowiem iey to wfzytko odiało ono zboláte funnienie iey RejPos [310], 315v; ZapMaz VII Z 8/99; RejZwierc 113; CzechRozm Av; ModrzBaz 103; SkarJedn 162 [2 r.]; Oczko 22v; SkarŻyw 271, 368; CzechEp 259; GórnRozm B3v; BEdzie mi tego długo žal, [...] zem nie mógł ktemu przyść, abych był Conferencią mieć mógł z Wálzą Wielmožnością o téy ediciiey Státutu:

Co mi odiełła częścią łtarość moiá, częścią téż domowa potrzebá *SarnStat* 228; PAńlka mię ręká dotknęłá/ Włzytko mi rázem odiełła. *CzahTr* H3v, H3v; *KlonWor* 7.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: z zaprzeczonym (1); z zapowiednikiem: to (2); zaimek względny (2), aby (1)] (3): Dała natura każdemu zwierzęciu to czo ielt iemu potrzebnó, á odiełła to czo łzkodliwo *GlabGad* C; iáko Adam kthory naprzod łam názwan ielt człowiekiem/ nie odiełł inłzym ludźiam [...] / áby y oni nie był ludźmi *GrzegRóżn* L2; *SkarŻyw* 368.

W przeciwstawieniach: »odjąc ... dać (11), przenieść« (12): czegoć łzczęfcie niedáło, tegoć nieodeymie. *BielŻyw* 146, 169; *GlabGad* C; *RejPos* 287v; *BudBib Dan* 7/12; przetoż łprawiedliwie záłłużyli/ áby ie Pan Chrıstus opuścił/ y odiełł od nich krolestwo y kościół łwoy/ á przeniełł gi do Pogánów. *WujNT przedm* 32; *PowodPr* 27, 30; *SkarKazSej* 702b. *Cf Przysłowia*.

W charakterystycznych połączeniach: *długi wiek odjąc, heretyctwa, kościół, krolestwo (4), moc, swobodę, tajemnice, wiele (3), władzq (2), wszystko (5), zakon, złe (rzeczy) (4), zwi(e)rzchność (6)*.

Przysłowia: Pan dał Pan zálię odiełł *BielKron* 27v; *LatHar* 652.

Pan Bog szescziem włádnie komu inszemu odeimie. a da mnie. *ZapMaz VII Z* 8/99.

Zwroty: »grzechy, złość odjąc« = *rozgrzeszyć; peccata tollere PolAnt; auferre peccata Vulg* [*szyk zmienny*] (4:1): gdy łie potym obaczył Dawid iż to weżynił przeciw woley Bożey/ rzekł: Profzę miły Pánie/ odeymi złość ługi twoiego/ bom zgrzełzył bárzo. *BielKron* 73v; *BudNT 1.Ioann* 3/5; *Zakon* wkázuie grzechy, ále ich odiełł nie może. *WujNT* 531 *marg*, *Rom* 11/27, *Ccccc4v*.

»mleko, użytek odjąc« (3:1): gdy by pláftrem łtego ziele obłóżył pierli biały głowie tedy iey mleko odeymie. *FalZioł* I 34d; Czarownyczó drzewyey thy mey krowye vzithku nyeodymyefch, alyefz łnyey łwyłthi bozi krzyłz łmyefch *LibMal* 1544/86; *LudWieś* B3v; *KlonWor* 7.

»przyczynę ([czego]) odjąc« = *zapobiec* [*szyk zmienny*] (6): *CzechRozm* Av; gdzie włzytkim zábroniwłzy wżywania broni/ odiełto włzeláką przyczynę [*occasio omnis praecisa est*] / y wykonánia y karánia. *ModrzBaz* 64, 103; wodá meaty otworzy/ á ónę włtęchlinę dobrze wpyłókawłzy gorączce przyczynę odéymie. *Oczko* 22v; *GórnRozm* C2; *WujNT* 1.*Cor* 9 *arg*.

»odjąc swą wołá (a. kęs swej wolej, o. swowolność)« = *przestać postępować według swego zachcenia; libidinem resecare, pennas incidere Mącz* [*szyk zmienny*] (5): łtráciłz niewołá/ Kiedy łobie odeymiełz włzeteczną łwą wołá. *RejWiz* 44v; *Mącz* 289d, 377c; *RejPos* 315v; krom omiełskania Pan Bog one łwowlnołc iego od yac ratzel *PaprUp* B2.

Szereg: »odjąc i zabić« (1): łiekierę w mozgu iego vtopili y żywot mu odiełli: á to mu tylko odiełł y w nim zábić mogli: czym łam zabity gardził. *SkarŻyw* 368.

Przen (8) :

odjąc czemu (4): *RejZwierz* A4; *RejPos* 270v; O Boże/ o lutości Pánie/ rácz włádzá odiełł mey záłości *GrabowSet* K2, A3.

Zwroty: »odjąc krew« = *pomścić zabójstwo; remove sanguines PolAnt* (2): zábiwłzy pogrzeb go/ á odeymiełz odemnie y od domu oycá mego krew którą bez przyczyny Ioáb wylał. *BibRadz* 3.*Reg* 2/31; *BudBib* 3.*Reg* 2/31.

»odjąc swą Wołá« [*szyk zmienny*] (2): *RejZwierz* A4; tu iuż mułsımy rozumowi łwą wołá odiełł *RejPos* 270v.

a) *Zakwestionować argumentację, obalić argumenty [komu] (2)* : czego znaczny wizerunek káždy mieć może/ czytájąc księgi Antoniuła *Sadeela*, [...] ktore piął przeciwko/ wykrętom/ iákiegoś *Turriana*, ktorego [...] y káżdemu bácznemu czytelnikowi/ práwie ogoy obnáżonego/ odiáwłszy mu wśzytkie árgumentá/ ná pośmiech wyśtáwił. *NiemObr* 41.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Ale gdy tym odeymiesz to co z pogány iednáko rozumieią/ á przywiedzielsz ie do tego/ żeby z piłmá ś. ná wśzytko odpowiedáli [...] doznałz tego iż ci fię nieofoiá. *CzechEp* 132.

α. *Zabronić korzystania z czegoś (4)* :

odjąć komu (3): *SeklWyzn* E; *WujJudConf* 177v; czwarta iest/ niewola wielka/ [...] ktora ná wśzytkich wewlekli/ odiáwłszy im fłowo Boże: że fię nie wolno w ich Kátholice z fłowá Bożego o prawdzie zbáwienney wywiádować *CzechEp* 234.

Szereg: »ukraść a odjąć« (1): Iako czy ciełko zgrzeźzily ktorzi złamały testament bożi/ iż iednę czesc [tj.: część sakramentu] vkradli/ á odięli *SeklKat* Y2.

a. *O dobrach materialnych i niematerialnych, rzeczach, terytoriach, prawach, stanowiskach, rzadko o ludziach: odebrać, przywłaszczyć, zagrabic; zawładnąć, zdobyć (207)* : yakom ya nyeothyal robotlyvego andrzeya roswałya [chłopa pańszczyźnianego] na tczwyerczy syedžadzego [!] *ZapWar* 1521 nr 2273, 1542 nr 2450; przifletzi livdzie wálchi na ribytwi ktorzi biły bly *Zv* [!] *Zamkv* tego naschego ym barzo wielką szkodę poczynily y porth tego *Zamkv* naschego bily odyęly *LibLeg* 11/64; *Leop* *Gen* 31/1, *Is* 1/25; *BibRadz* *Ps* 88/45, *Ez* 4/16; *BielKron* 311; *Mącz* 346d; *RejAp* 166; iesli mocnieyfy nań przydzye á zmocni mu sie/ tedy wśzytkę zbroię iego odiáwłszy w kthorey on dufał/ będzie sobye dzyelił lupy iego. *RejPos* [77]; *KochPs* 158; *SkarŻyw* 88; *StryjKron* 782; co gdy Kroi Angielski obaczył/ z Krolestwá go swego wygnął/ y Arcybiskupstwo odiął. *NiemObr* 171; *KochPieś* 43; *KmitaSpit* C5; czego niewziął práwny nieftátek/ odeymie bezprawne iednánie oftátek. *PowodPr* 65; żywot nam/ którego iuz śmierć nie odeymie/ dáie. *SkarKaz* 38Ią; A iesli kto ma doftátki/ imioná y piądze: niech ták ma/ iákoby nie miał: [...] co dzień to P. Bogu ofiáruiąc. iesli to chce odiąć/ áby fię wola ś. iego džiała *SkarKaz* 638a.

odjąć od kogo, od czego (16): *RejPs* 128; *BibRadz* *Lev* 26/26, *Mar* 4/25, *Ioann* 10/18; záłożył kłáztor Bożogrobńkich Rycerzow w Portugálńkiey Hiszpániey y nádał/ odiáwłszy dochody od kłáztora Templarow. *BielKron* 186, 182v; *RejAp* 40, 42v; *RejPos* 239, 305v; Przed czáfem nie dawnym z wielkąś mię chwałá przyiął/ á terazes odemnie wśzelką pocźciwość odiął. *ArtKanc* E14v; iesli mocnieyfy nádeń nádźzedzly zwycięzy go: odyimie wśzytkę broń od niego w ktorey vfał y korzyści iego rozda *WujNT* *Luc* 11/22, *Mar* 4/25, *Luc* 19/26; to co był on Tyran od W.X. Litewskiego nieflufznie odiął/ mężnie odbierać *VotSzl* B; *SkarKazSej* 692b.

odjąć u kogo (1): iesli fię godzi Panu odiąć co v poddánego swego. *ModrzBaz* 46v.

odjąć z czego [= komu] (3): *Leop* 1.Par 18/1, *BibRadz* 3.Reg 11/34 cf *W* *przen* »odjąć z ręki«; *BielKron* 138 cf *W* *przen*.

odjąć komu, czemu (101): *BierEz* F; Nic sobie drogiego nie pokładay czoć łotr odiąć może *BielŻyw* 130; *MiechGlab* 68,69 [2 r.], 72; *BierRozm* 10, 26; *WróbŻółt* Ov, 103/29; *LibLeg* 11/77v; *LubPs* 12; *KrowObr* 30, 136; *RejWiz* 100; Synowie po śmierci mátki swoiey niemogá oycowi odiąć imienia

máćierzyŝtego *UstPraw* B3; gonił Abiá Ioroboámá/ á odiał mu kilká miaft *BibRadz* 2.Par 13/19, *Gen* 21/25, 27/36, *Eccli* 9/17; *BielKron* 61v, 76, 119v, 120v, 225 (14); Aere diruti, którym służbę wypowiedziano/ álbo myto odyęto ku zelzeniu ich. *Mącz* 5a; Lac agnis subducere, Baránki odładzić od owiec/ Odyąc ym mléko. *Mącz* 97a, 247d, 322d, 330b, 331d, 397a (11); Dzięsięćinyŝ kościołom odiał *OrzQuin* C4, K3v [2 r.]; *LeovPrzep* B2; *GórnDworz* li3v; *HistRzym* 79, 90v, 91; *RejPos* 82v; *GrzegŚm* 19; rzućili fie do pobithych ludzi/ odiełi im miecze y tarcze *BielSpr* 43; *BudBib Eccli* 9/17, 3.*Esdr* 1/34[35]; iż to naćięźłza ieft ćierpieć/ gdyby fie kto o zdrowie moie kuśił/ y ono mi odiać chćiał. *CzechRozm* 231, 17v, 85, 183, 23lv, 233v; y to nie dobrze/ iż Panowie chćą/ áby iym to wolno było/ kiedy fię im łpodoba/ odiać kmiećiowi rolą *ModrzBaz* 48v; áby śláchćicom śláchectwo odieťo/ á nieśláchćice w niewolniki obracano *ModrzBaz* 119, 28, 122; zá ich grzechy y kácerŝtwá rozdzielił Pan Bog páńŝtwo/ y odiał im zachodne pánowanie *SkarJedn* 208; tám pokoiu łzukáiąc/ pokoiu nienálezli: chybá ten ktorego im nikth odiać nie mogł. *SkarJedn* 303, 141; óćiec rozgniewany/ kroleŝtwo mu odiał/ y wŝytko pobráł. *SkarŻyw* 368, 30, 241, 262, 368, 510; *StryjKron* 185, 597; kto wierzy w łyná Bożego/ iedynego prawđziwego/ ćłowieká poŝrzedniká łwego/ ma żywot wieczny: tedy y nam nikt zbáwienia tego nie odeymie *CzechEp* 71, 14, 400; *NiemObr* 164; *GórnRozm* M4v; *PaprUp* F4v, 14; *ZawJeft* 13; *ActReg* 20, 162; Rzymiánie cokolwiek przyległey ziemie nieprzyacielowi ktoremu odiełi/ to łwym álbo przedawáli/ albo zá rowny czyńłz naymowali. *Phil* P4; *GórnTroas* 75; *OrzJan* 98; *WujNT* 121, 557; *SarnStat* 7, 388, 1042; *SkarKaz* 453b, 519a; *CzahTr* [D2]. [Cf teź **d.** *odjać* komu *CzechRozm* 79v.]

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze z zapowiednikiem: to; zaimek względy] (3): ten kto ma/ będzie mu dáno/ á kto nie ma/ teź y tho co ma/ odeymą od niego. *BibRadz* Mar 4/25; *WujNT* Mar 4/25, *Luc* 19/26.

W przeciwstawieniach: »odjać ... dać (5), rozszaťować (2), przyłaczyć« (8): *Leop* *Gen* 31/16; Potym Otto pierwŝy wielki Cefarz odiał to miáłto Fráncuzom/ á ku Cefarŝthwu Rzymŝkiemu przyłaczył. *BielKron* 285v, 76; iż on wŝytko odiał od mędrków łwiátá tego á od bogacźow/ á rozłzáfował to miedzy máłuczkie. *RejPos* 305v, 239; *SkarŻyw* 241; Tenze Lanckorune polakowi odiać radziel á dac iá Wegrzinowi cudzoziemcowi. *PaprUp* 14; *SarnStat* 1042.

W charakterystycznych połączeniach: arcybiskupŝtwo *odjać*, *beneficyjum*, *bogactwo* (4), *broń*, *ceń* [= *cynę*], *chorągwie*, *dochod* (5), *dostojeńŝtwo* (*dostojność*) (2), *dygnitarŝtwo*, *działa*, *dziesięćiny*, *grody*, *imienie* (3), *insuł* (2), *jurgielt*, *kapłańŝtwo* (2), *krainy*, *kroleŝtwo* (2), *miasto* (5), *miecze*, *myto*, *nawy*, *ostatek* (2), *panowanie* (2), *pańŝtwo* (*połowicę pańŝtwo*) (4), *papiestwo*, *pierworodŝtwo*, *plon* (2), *poczciwość*, *port*, *prawo* (2), *prefektury*, *przywileje*, *rolą* (2), *skarby*, *starostwo*, *śláchectwo*, *tarcze*, *urzędy*, *waźność*, *wiele*, *wszytko* (3), *wysep*, *zacność*, *zbawienie*, *zbroję* (2), *ziemię* (3), *źold* (2), *żywność* (*pomoc żywnoŝci*, *pomoc chleba*) (4); *niesprawiedliwie odjać*, (*nie*)*śluszenie*.

Zwroty: »odjać cześć« = *exhonorare* *Mącz* [szyk zmienny] (4): *Mącz* 110d; po roku odeymą mu cześć y bogáctwa/ á wypędzą go precz z źemie *HistRzym* 90v, 79, 91.

»czystość, dziewictwo *odjać*« = *vitiare virginem* *Mącz* (1:1): *Mącz* 500a; dziewictwoŝ páńience niewinney odiał *SkarŻyw* 510.

»gwałtem odjąć« = *per potestatem auferre* *Mącz* [szyk zmienny] (6): Y vřkarzał się Abráhám przed Abimelechem o łtudnią którą iemu odiełi gwałtem [*repuerant*] fluzebnicy iego. *BibRadz Gen* 21/25; *Mącz* 430d; *BudBib Gen* 21/25; *ZawJeft* 13; *SarnStat* 7; dochody kościelne ná pożytki łwoie obroćili. á drugie niespráwiedliwie y gwałtem Kátholikom odiaǳy: miniřtrámi łwemi ofádzili. *SkarŻyw* 453b.

»mocą odjąć« (1): Modon Wyłep y miałto thymże imieniem Wenetom moczą odiał [*vi et obsidione conquisivit*] *MiechGlab* 69.

»prawem odjąć« (1): Abiudico – Prawemodiacz, Odfedzicz. *Calep* 5b.

»wolność, wolą odjąć« = *libertatem adimere a. eripere a. sustollere* *Mącz* [szyk zmienny] (4:1): zburzyło się poľpolstwo ná fláchtę y Pány/ iż im odiełi wolność w łefiech y w rolach *BielKron* 234; *Mącz* 191a, 346c, 457d; *CzechEp* 14.

»żywot (a. używanie żywota) odjąć« = *usuram lucis eripere* *Mącz* [szyk zmienny] (6): *WróbŻołt* 103/29; *RejPs* 128; *Mącz* 510d; *SkarŻyw* 368; Dałby to Bóg/ by y mnie śmierć żywot odiełá. *GórnTroas* 75; *WujNT* 121.

»odjąć żywot wieczny« (1): dułże zábić nie mogą/ to iełt Duchownego człowieká dać ná wieczne potępienie/ á odiać mu on żywot wieczny *GrzegŚm* 19.

Szeregi: »odjąć i opanować« (1): Duniánie przełzłych lat vřtáwiczne walki wiodáć/ Szwecią Infuleę im [*Gotom*] odiełi y opánová. *BielKron* 293.

»odjąć a wydrzeć« (1): *CzechEp* 14 *cf W przen.*

W przen (23) : Tá¿ce dzwonki [(*tj. godności szlacheckie*)] odiaǳy do lálá cie pułzczą. *RejWiz* 100; Bacząc Herod [...]/ iż się iu¿ ten vrodził który odeymie láskę krolewřką z żydołtwá według prorocłwá/ vmyłlił wřzytki dzyeći pobić *BielKron* 138; żaden od ciebie nie odeymie korony twoiey. *RejAp* 40, 39v; gdzieby miał odiać pogránicznemu pánu Sceptrum/ ktorego by on zle/ á nieprzyłthoinie wřywał. *GórnDworz* li3v; mułi [...] odiać od nich ony dáry á mądrość onę nádáná im *RejPos* 239; iż żydowie ziemię vtráćili: pieczęći im przymierza bo¿e⁹⁰ odiełto: naczynia ku nabo¿eńłtwu zakonnemu nie máia *CzechRozm* 85, 72; Teraz dopiero [...] X.K. tę wolność [*wiary*] nie tylko łwym ále y opcym narodom łpołeczną/ ćiału y krwi łwoiey odiać/ á práwie gwałtem wydrzeć všiłue. *CzechEp* 14, 323; tilko dla tego chciano nam odiać te znamienite łtroze wolnołci náłzich łtarodawne/ iezik przełpietzní *PaprUp* F4v; *CzahTr* [D2].

W charakterystycznych połączeniach: odiać dáry, dzwonki, koronę (2), kuchnią, láskę krolewřką, pieczęći (2), sceptrum, stráže wolnołci, wolność [*czego*].

Zwroty: »odjąć duszę« [szyk zmienny] (2): Nych się wřlyfcy wyelką háńbą łrodze záwřtydayá/ Ci co moyey nędzney dułly zginyenya łfukáya/ A yákoby mi ya odyć o tym iie łtaráya. *LubPs* L2; *RejPos* 82v.

»odjąć głowę« (1): trzy dźye¿e trzy iełłtze dni łá po ktorych Farao odeymy głowę twoię *HistJóz* A4v.

»odjąć z ręki [*czyje*]« = *zabrać komuś* (2): odiał Geth/ y corki iego z ręki Filiłtyńłkiey [*tolleret... de manu Philisthiim*] *Leop* 1.Par 18/1; A wřzáko¿ ia nie odeymę Krolełtwá z rąk iego/ owřzem go połtánowie Kłia¿ećiem po wřzytki dni żywotá iego *BibRadz* 3.Reg 11/34.

»szyję odjąć« (1): Me práwo twá łzyię odeymie *HistRzym* 9.

»zdrowie [= życie] odjąć« = *auferre vitam PolAnt; eripere vitam Modrz* [szyk zmienny] (6): Niechać fię tak nádemną pomfzczą bogowie/ iáko ia iutro o tym czáfie nie odeymę zdrowia twego [*posuevo animam tuam*] *BibRadz 3.Reg 19/2*; Zadenći go [zdrowia] nie odeymie odemnie/ ále ia pokładam ie sam od siebie *BibRadz Ioann 10/18, Eccli 9/17; BudBib Eccli 9/17*; czymbys fie y iáko bronić chciał/ gdybyć kto zdrowie odiać myflił/ áboby cię vbić/ ábo co twoie⁶⁰ od ciebie chciał wziać? *CzechRozm 233v; ModrzBaz 28*.

Przen (3) :

a) *Być godniejszym czegoś [komu] (1) :* Kléynot ten [złote jabłko] należy tobie: A żadna iefcze niewftáá/ Któraćby go odiać miała. *KochFrag 26*.

b) *Przejąć dotychczasowe funkcje, zając miejsce po kimś lub po czymś (2) :*

odjąć od czego (1): Tho miałto Iulineńskie [= Wolin]/ krolowie Duółcy [...] zburzyli/ [...] dziś Lubek odiał wżytko od niego. *BielKron 291v*.

odjąć czemu (1): Papież [...] *transtulit Imperium* [...]: ośiadł y opánował cudze: odiał moc beftyey ktora na niey przednim siedziáá y pánováá: on czyni wżytkę moc iey *CzechEp 425*.

α. *Odebrać rzeczy przywłaszczone (swoje lub cudze) (30) :* *LibLeg 10/59v [3 r.]*; W tym Chorągiew Krolewfką Niemcy gwałtem wzięli/ Ale ią wnet Polacy przytárwży odiełi *StryjKron 527, 437 marg; PaprUp C2v*.

odjąć od kogo (2): *LibLeg 10/57v*; ktoryby Kroi taką woynę opufzczał á nieftárałby fię/ iákoby wśiłowanie nieprzyacielńkie zebrałwży żołnierze przełomił/ rzeczy od niego zábráne odiał/ [...] tenby drogę nieprzyacielowi pokazał/ áby y potem takie rzeczy ná potym czynił *ModrzBaz 108v*.

odjąć u kogo (2): yellyby ktori fin moy [...] wpanftwa wałche wżedfchi woyowal y plon przywiold [...] takowego chczem gardłem karacz a czeladz y wżelakie rzeczy v nich odyawfchi kv panftwam wałchim nazad pośfilacz. *LibLeg 10/98, 10/98*.

odjąć komu (11): dwv wolu vkradl wnoczi kthorich gdi thutha wpoznanyv przedacz nyemogl, thedi fnymy do ferkowa pośfedl, thamze mv ye Zyemyanyn pan kyerfky odyall. *LibMal 1545/104, 1545/104v [2 r.]*, 105v, 107v, 151v; *Leop Gen 31/31; BielKron 274v, 325, 383v; BudBib Is 49/24*.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Krol Zygmunt nie mógł Turkom żadnym obyczáiem odiać tego co pośiedli. *BielKron 274v*.

W charakterystycznych połączeniach: corkę odjąć (2), czeladz (2), rzeczy (2), więźnie, ziemię [jaką].

Zwroty: »mocą odjąć« (1): bałem fye byśmi mocą nie odiał [*ne violenter auferres*] córek fwych. *Leop Gen 31/31*.

»plon(y) (a. wielkość plonu), łup, korzyść odjąć« = *eruer de spoliis, tollere praedam PolAnt* [szyk zmienny] (6:3:1): *BibRadz 1.Reg 30/22*; Rzymiánie [...] tráfili ná plon kthory gnáli/ rozgromili y odiełi wiele plonow y więźniów *BielKron 338v, 11v, 325, 341, 351v, 387, 401v*; Izali (kto) odeymie rycerzowi łup? *BudBib Is 49/24; SkarŻyw 284*.

»zasię odjąć« (4): łzuknya czarna zupiczą modra y theśfak vkradl, alie mu tho załzie thenze fkrzipek wklyodavye go pośczignawfzi odyall *LibMal 1545/105v, 1545/107v, 1550/151v; BielKron 383v*.

Szereg: »wybić i odjąć« (1): *SkarŻyw 284 cf W przen*.

W przen (1) :

Zwrot: »z ręku [czyich] odjąć« (1): wizytkę korzyść/ z ręku ich wybił/ y odiał. SkarŻyw 284.

Przen (1) :

Zwrot: »łup [komu] odjąć« (1): iefzcie nie przyłzedł nań ón mocnieyfzy/ któryby tego mocarzá [diabła] ze wżyfłtkiéy bróniéy iego wyzuł/ y łup iego iemu odiał. OrzQuin N4v.

β. *Zabronić posiadania czegoś [w tym: komu (8)] (10) : KromRozm III L4v; KrowObr 230, 231 marg, Vuv; KAlifus Papież z Rzymá/ ten odiał kápłanom żony BielKron 151, Llll4 [2 r.]; Chłopi nas [kobiety] zniewolili/ ieftefmy by fłudzy: Odięli nam fłolice/ odiełi y zbroie BielSjem 11.*

W przeciwstawieniu: »odjąć ... dać« (1): iáko fie dłu⁸⁰ dyabeł ftałał oto/ przes niektore Papieże [...]. Aby był mógł odiać kápłanom włałne żony/ á dáć im nietzyfthe merchy. KrowObr 235.

γ. *Uniemóżliwić korzystanie z czegoś (10) : Holofernes obiegl miałto Betuliá y wodę odiał BielKron 113v, 112; Mącz 36d, 56c, 380a; BielSpr 62v.*

odjąć komu, czemu (4): niekthorzy chcąc innym zárzząc wino odiać/ dobyli rury z ziemie y popfłowáli go bárzo wiele BielKron 331, 89; BielSpr 65v. Cf odjąć komu od czego.

odjąć komu od czego (1): Wáwrzyniec Myfzkowfki máiać trudść z Ianem kłiążęciem Zatorfkim/ o wodę którą Ian Zatorfki Myfzkowfkiemu odiał od fławow iego [...] BielKron 410v.

W charakterystycznych połączeniach: drogę odjąć, potrzeby (2), rzekę, wino, wodę (3), żywność (2).

b. *O łaskach bożych: nie udzielić (19) :*

odjąć od kogo (13): Aleć od tákich odyał Pan fwą pilną pyeczã/ Co imyeniowi yego fwyętemu złorzeczą LubPs K2; Leop 1.Par 17/13 [2 r.], Ier 16/5; BibRadz 1.Par 17/13 [2 r.], Ier 16/5, Iudith 13/16; RejPos A5v, 49, 175; BudBib Ier 16/5, Iudith 13/16.

odjąć z pośrzodku (a. ze śrzodku) kogo a. czyjego a. między kim (4): Odiał Pan wfyfłtkie wielmożne Páni moie ze śrzodku mego Leop Thren 1/15; RejPos 253; RejZwierc 188v; Odeymicie złośniká z pośrzodku siebie. CzechEp 40.

odjąć komu (6): MurzHist 04v, Qv; bo mu [człowiekowi] odiał onę niewinność/ onę niefmiertelność/ onę łáłkę fwoię RejPos 49, 53; LatHar 236; SkarKaz 83b.

W przeciwstawieniu: »odjąć ... przysądzić« (1): iż go [dar boży] tobie może odiać Pan Bog/ y iemu ábo godnieyfzemu y pożytecznieyfzemu przyładzić. SkarKaz 83b.

W charakterystycznych połączeniach: odjąć błogosławieństwo (2), część mocy, dary, ducha, litość, łaskę (2), miłosierdzie (5), obronienie, pieczę, pokój (3), smilowanie.

c. *O dopustach, karach bożych: nie zesłać, darować [od kogo] (3) : Leop Ps 38/11; BielKron 91v; Ody^h odę mnie plagi/ á karánia fwoie. JanNKarGórn G4v.*

d. *O istotach żywych, zwłaszcza ludziach, zabranych z jakiejś społeczności (zwykle przez Boga): sprawić, że nie będzie takiego wśród nich (11) : Da^m pokoy ná gránice wáfze/ [...] odeymę złę [!] bełtye KołakSzczęśl B.*

odjąć z czego (1): z nyego [z kościoła] odyał prawdziwe káznodzyeie á fzáfárze fłowá fwego. LubPs R3 marg.

odjąć komu (2): nie może Bog gorzey fkarác zyemie ábo kroleftwá którego/ iedno gdy im mądre fprawce odeymie. BielKron 117; iuz im Bog Kroie/ Książętá/ Sędzię/ Ofiárowniki/ Proroki/ Skrzyńię/ Efod odiał CzechRozm 79v.

W przeciwstawieniach: »odjąć ... dawać, postanowić, wzbudzić« (3): zá grzech zá ich obiecał s poórzodku ich odiać godnego/ mocnego/ obronnego/ rádneho: á ze złemi/ a z zniewieściálemi obyczáymi obiecał im dawać przełożone ich. *RejPos* 253; obiecował Bog on rząd y pałterze odiaćwzy/ rząd inłzy nowy záłożyć/ y pałterza inłzego [...] poštánowić *CzechEp* 332; *WujNT Act* 13/22.

a. *Zabrać kogoś ze świata [komu] (1)* : nie bylichmy go [*króla Stefana*] wdzięczni/ przeto go nam Pan Bog prędko odiał. *VotSzl* C4v.

e. *O władzach fizycznych i psychicznych (19)* :

odjąć komu (11): *RejJóz* P4; *MurzHist* Q4v; *GroicPorz* mm; *Mącz* 339b; *RejZwierc* 53v; *CzechRozm* 162; płączem wypłynęły Oczy/ á krzywdy ludzkie siłę mi odiały. *KochPs* 9; *CzechEp* 86; *KochTarn* 76; *GrabowSet* E4v; *GosłCast* 25.

Zwroty: »głos, mowę odjąć« = *voce adimere* *Mącz* (1:1): Acz ítrach rozum y mowę mułi włzytkim odiać *RejJóz* P4v; *Mącz* 102c.

»myśl odjąć« = *odebrać zdolność rozumowania* (1): o tym żadnym rozumem nie ogárnionym Bołtwie iego mowić álbo piłać tedy ínádnie íam ítrách myli odeymie. *RejAp* AA2v.

»pamięć odjąć« (2): *CzechRozm* 162; Ták wiele mnie záłości z ímutkiem ogárnęło/ Ze mi władzą y pámięć z baczeniem odiało. *GrabowSet* E4v.

»rozum, baczenie (a. bacność) odjąć« = *excutere mentem* *Mącz* [*w tym: rozum, (a) bacność (2)*] [*szyk zmienny*] (9:3): *RejJóz* P4; to wiedz za pewné/ ífz się i ítąd boży gniew przeciwko mnie okazuie/ że mi odiał rozum/ abych niemogł o íwoiém zbawieniu sni dobrze trzymać/ ani iakiéi nadzieie mieć. *MurzHist* Q4v; pijaństwo też tu rozumiey tákie/ ktore by było ták wielkie/ íże by człówiekowi rozum á bączność odiało. *GroicPorz* mm; *LeszczRzecz* A5; *Mącz* 339b; *RejZwierc* 53v; *CzechRozm* 162; *KochTarn* 76; *ZawJeft* 29; *GosłCast* 25.

W przen (2) : Zeglarzom twarzy bládną: íerce z iał ítrách írogi: Odiał y ręce/ odiał y nogi. *KochPs* 165.

Przen [czemu] (2) :

Zwrot: »rozum odjąć« (2): Byłoby było ludziom dobrym bárzo źle ná świecie/ gdyby był Pan Bog złości rozumu nie odiał. *GórnRozm* H2, H2 marg.

f. *O czynach, stanach, uczuciach: spowodować, aby ktoś czegoś nie robił, czymś się nie zajmował nie przeżywał (76)* : *TarDuch* D3v; rzecz íeft piękna przy rozumie cnotá/ A wierz mi bárzo wiele odeymie kłopotu. *RejWiz* 42v, 53v marg, Cc7v; *Leop Eph* 2/14; *BibRadz Bar* 4/33; Chociaż go też Izydys w íwá opiekę wzyęłá/ íełcże íednák tey cney w nim chęći nie odiałá. *PaprPan* Aa3; tákowych vbogich żywność niech niebędzie áni rołkołzna/ [...] áni też ták íkapa/ ktoraby ledwie połowicę głodu odiać mogłá. *ModrzBaz* [38]v; *KochPs* 180; *ArtKanc* L12v.

odjąć od kogo, od czego (9): *Leop Bar* 2/23; *OrzRozm* F2; *RejAp* 176; ten ímętek obroci íie wam w tákíe wefele/ íż go od was żaden i nigdy odiać nie będzie mogł. *RejPos* 126v, 126v; *CzechEp* 23; Iuż ku mnie posłáłá pošty íwe [*śmierć*]/ boleść okrutną, thrapienie ciężkie/ odiaćwzy odemnie włzytko wefele moie. *ArtKanc* SI2; *BielRozm* 9; *WujNT Ioann* 16/22.

odjąć komu, czemu (33): Bóg mi odiał wiarę *MurzHist* E4, Q3; *KrowObr* 102; *BibRadz 4.Esdr* 3/20; Chcąc im theż odiać Likurgus łákomłstwo y złodzieyłstwo/ zápowiedział złota y írebrá w mieście

vżywać *BielKron* 272,199v, 422v; *Mącz* 88b, 102c, 103a, 119b, 147c, 191b, 212c; przeyrzał tho Bóg/ że moiá chuda itéż nikczemna w Kościele iego poługá/ miała być od Kácérczow tą potwarzą háúbióná: przeto mię tych Iurgeltów pozbawił [...]: y odiał mi wżytki myśli y ftáránia około podwyższenia *OrzQuin* G4v; *SienLek* 98; *GórnDworz* E5v; *RejPos* 125v; *RejZwierc* 90; *ModrzBaz* 126; *SkarŻyw* 22, 320 [2 r.], 341; *KochTr* 17; *BielSjem* 31; *PudłFr* 13; *GostGosp* 120; *KochFrag* 26; Ták moię witkę fkwápliwie przecięła Skąpa Láchelis/ y zaráz odieła Rodzicom moim z nádzieią wefele *SzarzRyt* C4v. Cf *odjąc komu pzego*.

odjąc komu czego (1): Eximere mętu, Odyąc komu boyażni. *Mącz* 102d, 190a [2 r.].

odjąc skąd (1): Oto ia odeymę z mieyfcá thego przed wálfymy oczymá/ y zá wálfych dni/ głos rádości/ y głos wefela *Leop Iev* 16/9.

Ze zdaniem dopełnieniowym zaprzeczonym (1): kto záchudzi świnie/ nie vłtrzeże fie/ áni im odeymie tego/ áby prosiát ziadác niemiály. *GostGosp* 120.

W przeciwstawieniach: »odjąc ... czynić, dać« (2): Pánie BOże dayże mu Duchá Świętego/ á rácz vpor á złá rádę od niego odiać *OrzRozm* F2; odyimicie drapiestwo/ y trapienie/ a fád y fprawiedliwość czynicie *BudBib Ez* 45/9.

W charakterystycznych połączeniach: *odjąc bład bojażń* (*bojażni* (G)) (6), *chęć*, *drapiestwa*, *głos radości* (2), *głos wesela* (2), *gniew kłopoty*, *miłość*, *myśli*, *niechuć*, *nienawiść*, *nieprzyjaźń*, *pociechy*, *połowicę głodu*, *radość* (4), *rozkoszy*, *staranie*, *śmiech*, *teskności* (G), *trapienie*, *troskę* (2), *umysł zły*, *wesele* (4), *wiarę* (4), *wracanie*, *zabawy*, *złą radę*, *złodziejstwo*, *zły Zwyczaj*.

Zwroty: »odjąc dobrą myśl« = *diem eximere a. tollere, de gradu deicere* *Mącz* (2): Diem eximere vel tollere, Odyąc komu dobrą myśl *Mącz* 88b, 147c.

»moc, możność odjać« [szyk zmienny] (2:1): *KrowObr* 102; Eripere facultatem, Możliwość odyąc/ to yeft/ przefzkodzić áby nie mógl k temu álbo owemu przisc. *Mącz* 346c; Tákci zwycięzcá ma czynić/ áby wżytkim zwyciężonym/ á nawięcey ich fprawcam wizytkę moc wznośzenia woyny odiał [*potestatem ... adimat belli faciendi*]. *ModrzBaz* 126.

»nadzieję odjać« = *praecidere spem* *Mącz*; *negare spem* *Calag* [szyk zmienny] (5): iákoby wytárgnionemu drzewu/ odiał nádzieię [*abstulit spem*] moię. *Leop Iob* 19/10; *Mącz* 30a; *Calag* 284b; *ArtKanc* A15; Którá głádkością wżytki piérfwzé ták minęła/ Aż y przyfzłym nádzieię ná wieki odieła. *KochFrag* 26.

»precz odjać« (1): Od obu ftron zły Zwyczaj/ áby precz odiełi *BielRozm* 9.

»wątpliwość odjać« = *wyjaśnić* (1): Którá wątpliwość my chcąc odiać [*dubitationem ... praecidere* *JanStat* 530] ták náyduiemy *SarnStat* 711.

W przén (4) : Toć ieft nawiętfzy Rycerz/ moię miłe corki/ Odiać ciáłu rofkośzy/ á wytrwác przemorki. *BielSjem* 31; Biádáfz wam Zakonnym Doktorom/ iżeście odiełi klucz wyrozumienia *WujNT Luc* 11/52.

Zwroty: »z [czyjej] głowy odjać kłopoty« (1): więc [*kamień*] ftánie zá złoto zá zacne klenoty/ Zwáfzaczá gdy s czyiey głowy odeymie kłopoty. *HistLan* D4v.

»odjać od serca« (1): Odeymie [Bóg] gniew od fercá twego *BielKron* 82.

α. *Zabronić wykonywania, spełniania [komu] (4)* : *PatKaz I 9*; Ten rzekł/ iá też mam práwo/ ábych dawał dáry [...]. Bo iefli dobrodzyeyftwá pánom odeymiecie/ Coż potym zá pociechy od nich odniefiecie. *RejZwierz 35*; *BielKron 213v*; Tá brzydkość ípuftożenia ípełniá fię naprzod w onym ípuftożeniu kościoła Hierozolimfkiego przez Rzymiány/ kiedy odieyto Zydóm ofiáry y nabożeńftwá ich *WujNT 103*.

β. *Uniemóżliwić wykonanie czegoś (9)* : *Prospectum adimere*, *Weyzrzenie odyąć/ to yeft záslonić/ Zábudowác.* *Mącz 406c, 406c, 457d*.

odjąć komu (6): *Aditum praecludere*, *Prziftep komu odyąć.* *Mącz 104c, 102c*; *CzechRozm 72v*; *WujNT 120*; *SarnStat 240*; *práwá ábo nie máłz/ ábo ie duchownym odieyli* *SkarKaz 352a*.

g. *O sytuacjach i oddziaływaniu zewnętrznym: spowodować, aby ktoś nie podlegał czemuś, nie otrzymał czegoś (16)* : *Gdi ktorą dziewkę íczáruią: iako to odiać.* *FalZioł *5b*; *KochPs 134*; *SarnStat 143*.

odjąć od kogo (6): *Po obrzázaniu rzekł Pan Bog do Iozue/ odiałem od was dziś íromotę Egipfká* *BielKron 47, 15, 86v*; *prze ktory grzech bog go íkárał/ odiawfy znáiomóć ludzká od niego* *HistRzym 46v*; *RejPos 296*; *Żeby [Bóg] od nas Tiráńftwo írogie ráczył odiać.* *MycPrz I C3*.

odjąć komu (3): *Mącz 102d*; *ReszList 142*; *Y to dobré nie bać fię/ rozum nas ták vczy. Dobré to/ mnie fyn odiał/ nie bać fię nie mogę/ Oń lámégo mułzę mieć vftáwiczná trwoę.* *GórnTroas 32*.

odjąć między kim [= z czyjej strony] (2): *poczęlá Elźbietá zóná iego/ y krylá fię przez pięć kxięzycow/ mowiac: że mi ták Pan vczynił we dni kthorych weyźrzał áby odiał vráganie moje między ludźmi.* *Leop Luc 1/25*; *WujNT Luc 1/25*.

odjąć skąd (1): *Ze ma Pan [...] zelżywość ludu íwego ze wfyftkíey ziemie odiać.* *CzechRozm 117v*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze z zapowiednikiem: to; zaimek względny 1), iż (1)] (2): *Mącz 102d*; *Bo widziłz iż zázdrosćiwy Czárth y tego nie zámięzkał/ áby był y tego nie odiał w Kościele Páńfkim/ iż włafna náuká íęzykowi každemu wżędy byłá odieytá.* *RejPos A6*.

W charakterystycznych połączeniach: odjąć hańbę, odia, okazyją rozpaczania, sromotę (2), tyraństwo, upadek, urąganie (2), zelżywość, znajomość ludzką.

h. *O cechach: spowodować, że ktoś a. coś przestanie być jakimś, odznaczać się czymś (43)* : *wierzyc yż wftapył do pyekla moc ízatańfká odiał* *SeklKat 03*; *BielKron 1v*; *RejZwierc 49*; *Więc téz bywa/ iż która gładkość w kim miłuie/ Skoro iá czás odéymie/ áli wnet záłuie.* *PudlFr 76*; *ábom cokolwiek iáśniey y znáczniey z Graeckiego niżli z Lácińfkiego przełóżył/ ábom wátpliwość fłow Lácińfkich z Graeckich niewátpliwyh odiał.* *WujNT przedm 21*.

odjąć od kogo (6): *to przeto vczynil/ aby krnábrnoftz od niewiernych żydów odiał* *OpecŻyw 89v*; *BielŻyw 77*; *RejAp 104*; *RejPos 289v*; *CzechRozm 68*; *ArtKanc M17*. [*Cf też f. W przeciwstawieniach OrzRozm F2.*]

odjąć komu, czemu (22): *khiedy gorczyzcę z lachuká będziefz przyprawiał/ thedy odeymiefz iey iadowitoć zbytnią.* *FalZioł I 50d*; *BielŻyw 71*; *LibMal 1544/86*; *RejJóz G2v*; *Leop Ps 75/13*; *BielKron 22, 126v, 362 marg*; *Mącz 443a, 451a*; *SienLek 163v, 167v*; *GórnDworz Ff6*; *RejPos 102*; *RejZwierc 49*; *miedzy obywatelmi ziemie ítániowić równość odiawfy im pychę: hárdość y nádętość.* *ModrzBaz*

15, 19; *SkarŻyw* 114; *WujNT* 885; *WitosłLut* A3; *CzahTr* Gv. *Cf odjąć komu czym*. [*Cf też b. odjąć komu RejPos* 49, 53; *f. odjąć komu BielKron* 272.]

odjąć komu czym (1): Powiadaia iż tacy[*przemądrzali*] połpolicie roftą/ Anoby to drugiemu mogł odiać y chłoftą. *RejZwierc* 251v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze z zapowiednikiem: to; zaimek względny (1), iż (1)] (2): Chceźli dobrim być odeym to od siebie czego w innym nienawidziłz *BielŻyw* 77; iefli kozłá zabić chceź/ day mu tego dnia chlebá ięczmienného/ á to iedzenie odeymie mu iż mięśo niebędzie párkiem śmierdzieć *SienLek* 163v.

W przeciwstawieniach: »odjąć ... dać (3), dodać« (4): *BielKron* 22; *RejAp* 104; *RejPos* 289v; Lecz zakon choć grzech pokázuie/ ále grzechu zgładzić nie może/ áni krewkości odiać/ áni siły dodać *WujNT* 518. [*Cf też a. Wprzen RejPos* 239.]

W charakterystycznych połączeniach: *odjąć białość, chciwość, chłubę, cirpliwość, cnotę* (2), *dobroć, gładkość, gorzskość, hardość, jadowitość, krewkość, krnąbrność, łakomstwo* (2), *mądrość* (3), *moc* [= *siłę*] (3), *nadętość* (2), *nieprawość, nieśmiertelność* (2), *niewinność, postawę, pychę, siłę* (2), *skromność, smak, stałość, twardoustość, upor, wåtpliwość, wonność, zuchwalstwo*.

Zwroty: »odjąć ducha« = *aufferre spiritum Vulg* (2): iuż odeymiełz duchá ich iż vftaná s fwą mocą *LubPs* X6; *Leop Ps* 75/13.

»odjąć serce [= *odwagę*]« (1): Leć Bog znáczny o krzywde fwą zabięzał temu/ Ze odiał ferce Pánu y woýłku wżyfłkiemu. *CzahTr* Gv.

W przen (3) : Y przywiedli iá [*Żuławianie Wisłę*]/ odiawfzy szaleńftwo Ná połfuzzeńftwo. *KlonFlis* G3.

Zwroty: »odjąć serce« (1): (*nagł*) Ku Fortunie. (–) [...] Dla czegołz dáry fwe wżyfłkie pobrałá. Chcąc odiać ferce ktorym cnotá władnie/ Abyś mię na wżem mogłá pożyć zdrádnie. *CzahTr* Bv.

»od serca odiać« (1): chceźli mię vbłagáć/ czyńże fprawiedliwość/ A od fercá odeymi/ złą vprzeymá chciwość. *RejZwierz* 132v.

Przen [komu, czemu] (5) : nielać iedno fie wżdy muśi otrwożyć/ A tę cnotę pocźciwą iuż ná grufłt záłożyć. A potkáć fie z niecnotą/ á odiać iey chciwość *RejWiz* 102v.

odjąć od czego (1): polliłz mi tákieź iákiego Anániafza/ áby mi mogł odiać the flepotę od oczu moich/ á fpráwić mi też taką wiárę w ferce moim *RejPos* 284.

a) Przewyższyć pod jakimś względem (3) : (*nagł*) Ierzy/ Iákub Strułowie s Komorowa. (–) EVrifilus y Pirus chociaź męźni byli/ Iuż temu wierz że ci dwa męftwo im odiełi *PaprPan* H4v, P2v; ten ci tilko Kroi [*Władysław Jagiełło*] odial bel imie [= *sławę*] wżitkiem Krolom dawnem y Cefarzom połtronnem *PaprUp* C2.

5. Uratować, obronić, ocalić; wyrwać z rąk krzywdzicieli; auferre HistAl, Vulg; eripere Vulg, Mącz; liberare Vulg [w tym: kogo, co (30)] (31) : *BierEz* G2v; wżyfłkim fercem zaluiemy tego tzo fie twému fynowi ij tobie milá panno przygodziło/ by to bytz mogło/ odiełibyśmy go byli *OpecŻyw* [155]; *RejWiz* 55; *Leop Sap* 18/5; Acźci człowiek złościá fwą przyprawi kogo o śmierć/ z kąd wżzedłzy duch nie wroci fię/ wżákoź dułze wżięty żadnym fpołobem nie odeymie. *BibRadz Sap* 16/14, *Deut*

28/29, *Act* 23/26; *BielKron* 107; *Mącz* 346c; *SkarŻyw* 226; Bogu Oycu fię modlił by kielich oddalił/ po trzykroć o to profząc/ by go raczył odiać *ArtKanc* D12; *WujNT Act* 23/27.

odjąc od kogo (1): On tedy mąż dziki rzućiwfzy fię włąpił ią [...]. Náthychmiałt Alexander przykazał od niego pánnę odiać *HistAl* K6v.

odjąc komu, czemu (żywotne) (10): *OpecŻyw* 83, 99; Ikąd mu przyślzá taka choroba iż go nie mogli wřzam odiać *BielKron* 172v; iey fyn przyřzedł do nas z wielkořciá přow/ ktorzy fię rzućili ná owce myřmy im ich nie mogli odiać. *BielKron* 356, 105; temu ktoremuř mię był kazał zábić/ morřcy zboyce odiełi mię *HistRzym* 21; *KochPs* 200; *KochFrag* 45. Cf *Przysłowie*.

odjąc czemu (1): Záprawdę Collátine poki ia ná nogach řtać będę/ nie będziefz mogł zdrycow Oyczyzny karániu odiać *Phil* E2.

Przysłowie: Ian z Huniadá był opiekunem Węgieřskiey źiemie/ kthory zebrałfzy lud wielki odiał wilkwowi owce á řam ie poiadł/ wypřofzywřzy Turki řam zamki y miářthá pobrał *BielKron* 241; *KochProp* 8.

Zwroty: »gwałtem odjać« (1): Widzátz to onij żolnićrze/ ijęze Iezus iáł mowitz/ bali fię aby niepobudzil ludzy řwá łalkawá mowá aby go gwałtem nieodięli *OpecŻyw* 136v.

»z [czyich] rąk odjać« = *odebrać komu* (1): Nie w dzień řwięty/ botz by byl wielki řřmer ij zamięřiamję miedzy ludźmi/ a tako by go [Jezusa] nám z nářfych rąk odiać mogli. *OpecŻyw* 83.

Szereg: »odjać ani bronić« (1): tey godziny mořęmy go náydz ij iáćz bez tluřćzć/ iję go nám nikt odiać anij bronitz niemože. *OpecŻyw* 99.

W przen (3) :

Zwroty: »odjać z paszczeki [czyje]« (1): Ktořeř [sprawy] ty w Kořćiele záćzłł/ á nas z pářczeki wilków odiał *ArtKanc* KI3.

»odjać od ręki [czyje], rękom [jakim]« (1:1): tho yvze nyemami czo czynycz poky řřye nyevmyłofczywy bog odyacz nářfch od poganřkey ranky. *LibLeg* 11/166; *KochPs* 200.

Przen [komu, czemu] (4) : *KarnNap* B2; Ten nas/ z řwéy dobroći żywéy/ Odiał řmierci vkwápliwéy *KochPs* 95; *ArtKanc* B2.

odjać z czego (1): iřz przez trud (to iefł mękę řwá) Bog řwoy lud/ odiał dyabłu z řtražey. *SkarŻywBog* 357.

6. Stwierdzić, że nie jest, że ktoś czegoř nie ma, nie zrobił czegoř itp.; zakwestionować coř, zaprzeczyć czemuř, odmówić komuř lub czemuř przynależnych mu atrybutów lub zařług [w tym: kogo, co (13)] (19) :

odjać komu, czemu (15): to tfirdząc/ bořtwo Synowi Bořemu odeymyełz *KromRozm II* r3; *RejZwierc* 9v; *CzechRozm* 6v, 144 [4 r.]; *O mater Christi, et virgo, fons salutis et origo. Tu nostra redemptio*. A Chriřtus Iezus gdje? gdyř mu y Pořrzednictwo Pánná Máryá odiełi. *CzechEp* 230, 72, 147 [3 r.], 182, 337. Cf *odjać komu z czego*.

odjać komu z czego [= stwierdzić, że w czymř czegoř nie ma] (1): Oni řámi ludzie ofřzukałi/ odiałwřzy im iřtotę y prawdę Ciáłá Páńřkiego z tego Sákrámentu *WujNT* 332.

Ze zdaniem dopelnieńiowym [w tym: ze zdaniem zaprzeczonym (1); zawsze z zapowiednikiem: to; zaimek względný (4), żeby (1)] (5): thubychmy wielką krzywdę vćzynili Synowi gdybychmy mu to

odięli czo miał od wiekow *RejZwierc* 9v; iefli tego inšzym odiąć nie mogą/ żeby oni nie byli od Bogá z Egiptu wyzwáni/ [...] á iákořz to Iezufowi Pánu odiąć mogą? *CzechRozm* 144; *CzechEp* 72, 182, 337.

W przeciwstawieniach: »odiąć ... dać, wkładać« (2): *CzechEp* 6v; áliści zaś y oycu y łynowi to odiąwřzy/ co im był pirwey dał [= *przypisał*]/ powieda [Ks. K.]/ iż nie tylko łyn nie łtworzył/ ále ani oćiec przez łyná *CzechEp* 182.

W charakterystycznych połączeniach: *bostwo odjąć, istotę Ciała, napominania, obietnice, pośrednictwo, prawa, prawdę Ciała, rząd urząd, władzę, własność Ciała, zamierzenie [czasu].*

a. *Stwierdzić, że się nie odnosi, nie popiera czyjegós twierdzenia [komu] (2)* : Widzę iż te mieyřcá dobrym á włáfnym ich wyłóženim ořtác łie bełpiecznie mogą/ á iż ich nam żadną miárą Zydowie nieodeymą *CzechRozm* 144v, 136.

b. *Założyć, że coś nie istnieje (2)* : Odeymi Adámá/ tedy wřtháną wřzyřcy łynowie ludzcy *GrzegRóżn* L2; ktorą [*ofiarę*] odiąwřzy [...] żadna Religia nie zořtáie *WujNT* 174.

7. *Unieważnić [co] (1)* : Co [*ofiary Starego Testamentu*] iż wřtáło (bo to łam Bog odiął) tedy ten žydowłki łzábát/ iefł iedną máłzkárą *CzechRozm* 72.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (3)* : Adimo, Odyąć. *Mącz* 102c; *Calag* 559a; *Calep* 2b.

Synonimy: **2.** *odłożyć;* **3.** *odstawić;* **4.** *oddalić;* **a.** *odebrać, odrzeć, opanować, pobrać, ukraść, wydrzeć;*

α. *wybić;* **5.** *obronić;* **6.** *odrzucić.*

Formacje współrdzenne cf JAĆ.

Cf ODJĘCIE, ODJĘTY